

گذر از روزگار تاریک

(خاطرات مهندس حیدر جم)

www.ketab.ir

تمری، محمدرضا، ۱۳۶۰-

گذر از روزگار تاریک (خاطرات مهندس حیدر جم) تدوین محمدرضا تمری.
تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی،
۱۴۰۰.

۵۳۶ ص.

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۱۸۷
خاطرات: ۱۶۴

۳۸۰۰۰۰۰ ریال: 5-041-271-622-978

فیبا

خاطرات مهندس حیدر جم.

جم، حیدر، ۱۳۳۰- خاطرات

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

DSR۱۴۸۶

۹۵۵/۰۸۴۳۰۹۲

۸۴۶۹۲۹۴

فیبا

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

فروست:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

عنوان دیگر:

موضوع:

شناسه افزوده:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتاب شناسی ملی:

وضعیت رکورد:

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: گذر از روزگار تاریک

(خاطرات مهندس حیدر جم)

تدوین و مصاحبه‌گر: محمدرضا تهری

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ قیمت: ۳۸۰۰۰۰ تومان

حروف‌چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۷۱-۰۴۱-۵

ISBN: 978-622-271-041-5

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه
۲۱	پیشگفتار
۲۵	فصل اول: تولد، خانواده و تحصیلات
۲۷	تولد
۲۸	وضع اقتصادی خانواده در محله‌ی چهارخانوار
۲۸	وضع اقتصادی و اجتماعی جامعه در سال‌های ۱۳۳۰-۱۳۱۵
۳۰	شهریور ۱۳۲۰ قحطی در جنگ جهانی
۳۰	جنگ جهانی دوم
۳۲	فرقه‌ی دموکرات آذربایجان
۳۳	وضع مرفهین در میانه
۳۳	وضع معاش در روستاها در دوره‌ی پهلوی
۳۴	پرداخت فطریه
۳۴	برخورد خان با رعیت
۳۵	وضع سوخت و روشنایی در میانه
۳۶	وضع آموزشی در منطقه‌ی میانه
۳۷	لباس و پوشش
۳۸	کشف حجاب
۳۸	ممنوعیت عزاداری سیدالشهداء
۳۹	اختناق در دوره‌ی رضا شاه

- ۴۰.....تحصیلات و فعالیت اقتصادی
- ۴۱.....ازدواج
- ۴۲.....استخدام در اداره‌ی فرهنگ (آموزش و پرورش)
- ۴۳.....انتخابات در دوره‌ی پهلوی در میانه.....
- ۴۵.....فصل دوم: خدمت در ارتش (۱۳۴۱-۱۳۲۹)
- ۴۷.....ورود به ارتش
- ۴۸.....انتقال به هنگ مختلط
- ۴۸.....شکستن بال هواپیمای سلطنتی
- ۴۹.....مخالفت فرمانده اردو از برگشت با هواپیما
- ۵۰.....انتقال به پادگان جی
- ۵۲.....وسوسه
- ۵۳.....خرید مرخصی
- ۵۵.....تظاهرات و تجمع در مقابل سکا فرماندهی نیروی زمینی
- ۵۶.....بازجویی و زندان
- ۵۶.....تصمیم به فرار از زندان
- ۵۷.....انتقال به شیراز
- ۵۸.....وضع سربازان
- ۵۹.....موفقیت در امتحانات
- ۶۱.....خودداری از تغییرِ آمارِ ذخیره‌ی سوخت
- ۶۲.....سروان واقعی فرمانده گروه شناسایی تانک
- ۶۳.....درجه‌ی سرجوخگی
- ۶۳.....دعوا بر سر یک ریال
- ۶۴.....بازداشت و توبیخ سروان واقعی
- ۶۶.....بازداشت به دستور سروان واقعی
- ۶۷.....مطالعه هنگام عملیات صحرایی

۶۷	شرایط سخت دوران تحصیل
۶۹	ورود به دانشکده‌ی صنعتی امیرکبیر
۶۹	شنیدن نام امام برای اولین بار
۷۱	فصل سوم: خدمت در ارتش؛ دوران خدمت افسری (۱۳۴۷-۱۳۴۲)
۷۳	اشتغال در سازمان صنایع نظامی
۷۴	انتقال به نیروی هوایی
۷۵	وضعیت عمومی پرسنل نیروی هوایی
۷۶	انتقال به مهرآباد
۷۷	خرید منزل
۷۹	انتقال به مرکز آموزش‌های هوایی
۸۰	در مرکز تعمیرات الکترونیک
۸۲	رئیس جدید مرکز تعمیرات الکترونیک
۸۴	مأموریت شیراز
۸۵	نصب دستگاه در پست نور
۸۶	دستور اعزام به خارج با ارتشبد خاتم
۸۷	نقش سرلشکر بهرام در اعزام درجه‌داران به خارج از کشور
۸۸	رفع عیب دستگاه‌های جهت‌یاب رادیویی
۸۹	رفع عیب از دستگاه آزمایش موتور جت
۹۱	وضعیت ساختمان مرکز لجستیکی
۹۲	خرید ضبط صوت
۹۲	دستگاه‌های رادار موبایل
۹۳	دوره‌ی مهندسی هواپیما
۹۳	نشستن در سر کلاس مغایر با شئونات تحصیلی
۹۴	تصمیم به انتقال به نیروی زمینی
۹۶	اعزام به انگلستان و شیطنت انگلیسی‌ها

- ۹۷..... برنامه‌ی سطح پایین آموزش در انگلستان
- ۹۸..... عکس‌العمل ستاد نیروی هوایی در مورد نحوه‌ی آموزش در انگلستان
- ۹۸..... مراجعت از انگلستان
- ۹۹..... معرفی به فرمانده پایگاه وحدتی
- ۱۰۰..... آشنایی با فنون مدیریتی
- ۱۰۱..... تعمیر دستگاه ضبط صوت چند کانال برج کنترل
- ۱۰۱..... برخورد با درجه‌دار خاطی
- ۱۰۳..... انتقال به دفتر فرماندهی پدافند هوایی
- ۱۰۳..... فریبکاری با عنوان اعزام به انگلستان
- ۱۰۴..... انتقال به بایلسر
- ۱۰۵..... فصل چهارم: خدمت در ارتش، دوران خدمت افسری (۱۳۵۳ - ۱۳۴۸)
- ۱۰۷..... انتقال به شهر آباد
- ۱۰۸..... دریافت فوق‌العاده‌ی مأموریت
- ۱۱۰..... فروش وسایل موتوری و دارو
- ۱۱۱..... بیکاری و سرگردانی
- ۱۱۲..... بازگشت هیئت بازرسی و ماجرای کندوی عسل
- ۱۱۳..... مذاکره با سرتیپ فرمانش در ستاد فرماندهی نیروی هوایی
- ۱۱۴..... نامه به فرماندهی نیرو
- ۱۱۴..... کاشت زمین
- ۱۱۵..... سرگرد بصیری غرب
- ۱۱۶..... اسکان خانواده در چادر
- ۱۱۷..... دستور نصب دستگاه آمپلی‌فایر صوتی
- ۱۱۸..... کارت ویژه
- ۱۱۸..... تفاوت مدیریتی دو فرمانده
- ۱۲۰..... زلزله‌ی مراوه‌تپه

۱۲۳.....	خلبان باشهاست در زلزله‌ی مراوه‌تپه.....
۱۲۳.....	راننده‌ی دلیر ارتشی در جریان زلزله.....
۱۲۴.....	ورود هویدا به منطقه‌ی زلزله‌زده.....
۱۲۴.....	قطع جنگل در گلی‌داغ.....
۱۲۵.....	جریان معرفی به شاه.....
۱۲۷.....	مشیت الهی در عدم معرفی به شاه.....
۱۲۹.....	انتقال از شهرآباد.....
۱۳۰.....	بی‌توجهی سروان نوعی.....
۱۳۰.....	گرفتنارشدن هشت نفر در برف و کولاک.....
۱۳۳.....	خشونت سرگرد نوروزی.....
۱۳۴.....	نامه به ارتشبد خاتم (فرومانده نیروی هوایی).....
۱۳۶.....	قطع تلفن‌خانه‌ی سازمانی.....
۱۳۷.....	افسردگی شدید.....
۱۳۷.....	تخریب ذهنی سرهنگ مرادخانی.....
۱۳۹.....	دو سال تا بازنشستگی (۱۳۵۳ - ۱۳۵۱).....
۱۴۰.....	دکتر مشفق رئیس بخش اعصاب.....
۱۴۱.....	استعفا، آخرین راه.....
۱۴۱.....	پیشنهاد ادامه‌ی خدمت تا سرگردی.....
۱۴۲.....	طرز رفتار با همکاران در جه‌دار.....
۱۴۳.....	وضعیت مالی در زمان بازنشستگی.....
۱۴۵.....	فصل پنجم: از بازنشستگی تا پیروزی انقلاب اسلامی.....
۱۴۷.....	انتقال به شیروخورشید (هلال احمر).....
۱۴۸.....	اعلامیه‌ی امام.....
۱۴۸.....	شرکت در راهپیمایی عاشورای ۱۳۵۷.....
۱۵۲.....	مهندس سمیعی و گرفتن حکومت از مبارزان.....

- استقبال از آیت الله طالقانی ۱۵۳
- همکاری با هیئت استقبال از امام ۱۵۴
- ۲۱ بهمن ۱۳۵۷ ۱۵۵
- شب ۲۱ بهمن ۱۳۵۷ ۱۵۶
- ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ ۱۵۹
- فصل ششم: از پیروزی انقلاب اسلامی تا آغاز دوران فرمانداری ۱۶۱
- نگهبانی در کاخ گلستان ۱۶۳
- انتقال ساواکی به مدرسه‌ی علوی ۱۶۴
- همکاری با مرکز مخابرات انقلاب اسلامی ۱۶۵
- مسائل حفاظتی در اوایل انقلاب ۱۶۶
- مخالفت با تحویل دستگاه‌های ارتباطی ۱۶۷
- آیت الله ربانی شیرازی و بهزاد نبوی ۱۷۰
- ایمن‌سازی سیستم‌های ارتباطی ۱۷۰
- همکاری با تشکیلات اولیه‌ی مرکز مخابرات هوا ۱۷۱
- کنترل شبکه‌های رادیویی ۱۷۲
- سیستم مخابراتی مدرسه‌ی علوی ۱۷۳
- برخورد نامناسب در کمیته‌ی مرکزی ۱۷۴
- شایعه‌ی شکنجه در زندان اداره‌ی چهارم ساواک ۱۷۶
- بررسی اوضاع گنبد در سال ۱۳۵۸ ۱۷۸
- ۱- گنبد ۱۸۲
- ۲- در کلاله ۱۸۴
- توطئه و تحریکات در گنبد ۱۸۴
- مسئله‌ی زمین ۱۸۹
- وضع پاسگاه‌های ژاندارمری ۱۹۰
- پیشنادهایی برای رفع مشکلات ترکمن‌ها ۱۹۰

مقدمه

یکی از منابع و مأخذ مورد استفاده در تدوین تاریخ، خاطره‌های اشخاص است. افراد، دارای تجربه‌های فردی هستند که می‌توانند آن را در قالب خاطرات روایت کنند و به نوشتار درآورند. خاطره، به‌عنوان وقایع گذشته که شخص، آن را دیده یا شنیده و بخشی از محفوظات ذهن با برجستگی خاص است، شایستگی ثبت و ماندگاری در ذهن را پیدا می‌کند. خاطره‌ی حوادث، رویدادها و حتی سیر عادی زندگی روزمره که با گذشت زمان، در قسمتی از ذهن جای گرفته و ماندگار شده، بنا به نیاز شخص، قابل یادآوری است. با وجود گذشت زمان طولانی از تاریخ وقایع، بخشی از وقایع که نقش مهمی در زندگی افراد داشته‌اند همواره در ذهن زنده می‌مانند، هرچند شرح دقیق و کامل آن و میزان یادآوری و ذکر جزئیات در افراد مختلف متفاوت است. برخی، خاطره‌نویسی را در معنای عام آن، شامل یادآوری و نگارش دیده‌ها، و حتی شنیده‌ها هم دانسته‌اند که در آن، علاوه بر زمان و مکان وقوع خاطره، به ارزیابی چگونگی وقوع آن نیز می‌پردازد. با این همه، باید توجه داشت به خاطرات باید با دیدی احتیاط نگاه کرد و اصول و معیارهای نقد تاریخی را در استفاده از آنها به کار بست و از قابل اعتماد بودن آنها مطمئن شد.

در دنیای غرب، از پایان قرن هفدهم میلادی، استفاده از خاطرات شخصی گروه‌های مختلف اجتماعی به‌عنوان نمونه‌ی داده‌های تاریخی؛ مورد توجه محققان قرار گرفت. در فرهنگ ایرانی-اسلامی، از قرون میانه، سفرنامه‌نویسی به‌عنوان شکلی از خاطره‌نگاری مرسوم بوده و نمونه‌های بارزی از آن در ادوار گوناگون تاریخی می‌توان برشمرد. در تاریخ معاصر ایران، با توجه به تحولات مهم، نهضت‌ها و قیام‌های مردمی علیه استبداد داخلی و استعمار

خارجی به‌ویژه انقلاب اسلامی که این تلاش‌ها را به ثمر رساند، ثبت وقایع از زبان شاهدان عینی رویدادها حائز اهمیت می‌باشد.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی با توجه به این ضرورت بخشی از فعالیت‌های خود را به ضبط، تدوین و انتشار خاطرات شخصیت‌های دخیل در وقایع انقلاب اسلامی اختصاص داده است تا منابعی دست اول در اختیار پژوهشگران تاریخ معاصر ایران و تاریخ انقلاب اسلامی قرار دهد.

انقلاب اسلامی، آن‌گونه که محصول فعالیت‌های گسترده‌ی گروه‌ها و اقشار مختلف جامعه بوده است، باید از زبان افرادی متفاوت و متعدد نیز بازگو شود تا علاوه بر دسترسی جامع‌تری به جزئیات وقایع، چگونگی و زوایای گوناگون وقایع نیز پدیدار شوند.

خاطرات مهندس حیدر جم در همین راستا منتشر می‌شود و راوی با نگاهی موشکافانه فضای روشنی از مسائل درون ارتش را در دوران قبل از انقلاب برای خواننده بازآفرینی می‌کند. این خاطرات از روزهای پیروزی انقلاب با توجه به حضورش در مدرسه‌ی علوی و مسائل تخصصی در حوزه‌ی شبکه‌های مخابراتی نیز نکات ناگفته و حائز اهمیت را بیان می‌کند. یکی از مسائل مهم سال‌های نخستین پس از پیروزی انقلاب اسلامی، وقایع گنبد است. خاطرات راوی از این دوران با توجه به اینکه فرمانداری گنبد را برعهده داشته، روایتی مستند و جامع از این وقایع در اختیار ما قرار می‌دهد.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی